

NLF 2022/1881

Een immateriële schadevergoeding wordt niet automatisch toegekend

Hoge Raad 16 september 2022, 21/01517, ECLI:NL:HR:2022:1225

SAMENVATTING

In deze BPM-zaak heeft Hof Arnhem-Leeuwarden vastgesteld dat de redelijke termijn voor beslechting van het geschil in hoger beroep is overschreden. Het Hof heeft echter met verwijzing naar r.o. 3.13.1 en 3.13.2 van het arrest van de Hoge Raad van 19 februari 2016 (14/03907, ECLI:NL:HR:2016:252), geoordeeld dat geen grond bestaat voor het aan X (belanghebbende) toekennen van een vergoeding van immateriële schade, omdat X bij het Hof niet een verzoek heeft gedaan om vergoeding van immateriële schade in hoger beroep.

In cassatie voert X aan dat vergoeding van immateriële schade rechtstreeks voortvloeit uit artikel 47 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: het Handvest) zodat daarom niet hoeft te worden verzocht.

De Hoge Raad geeft hem geen gelijk. Artikel 47 Handvest verzet zich niet tegen de wijze waarop in Nederland in gerechtelijke procedures over belastinggeschillen aanspraak moet worden gemaakt op vergoeding van immateriële schade vanwege overschrijding van de redelijk te achten termijn voor berechting.

Artikel 6 EVRM verzet zich evenmin tegen de regel dat om vergoeding van immateriële schade moet worden verzocht bij de rechter die in de hoofdzaak de redelijke termijn voor behandeling van het geschil overschrijdt (vgl. HR 19 april 2019, 18/01623, ECLI:NL:HR:2019:623, r.o. 2.2.5).

NOOT

Belanghebbende in deze zaak had in de procedure bij Hof Arnhem-Leeuwarden niet verzocht om een vergoeding van immateriële schade vanwege de lange duur van de procedure. In cassatie betoogt hij dat het Hof ambtshalve een dergelijke schadevergoeding had moeten toekennen omdat de vergoeding van immateriële schade rechtstreeks voortvloeit uit artikel 47 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. De Hoge Raad heeft in zijn arrest van 10 juni 2011¹ echter al overwogen dat een vergoeding van immateriële schade 'op verzoek' wordt toegekend. Uit het overzichtsarrest van 19 februari 2016² volgt dat de rechter in een specifiek geval wel ambtshalve moet onderzoeken of de redelijke termijn is overschreden (zie hierna).

1 HR 10 juni 2011, 09/02639, ECLI:NL:HR:2011:B05046.

2 HR 19 februari 2016, 14/03907, ECLI:NL:HR:2016:252, r.o. 3.12.3.

De hoofdregel is dat het verzoek moet worden gedaan voor de sluiting van het onderzoek ter zitting als de redelijke termijn op dat moment al is verstreken, of als die verstrijkt binnen de termijn (van zes weken) waarbinnen de rechter vervolgens uitspraak moet doen. Als de rechter de termijn niet in acht neemt, kan de belanghebbende tot het tijdstip waarop de rechter uitspraak doet heropening van het onderzoek verzoeken, zodat hij alsnog een beroep kan doen op overschrijding van de redelijke termijn. Dit zal zich niet vaak voordoen omdat de Hoge Raad in het overzichtsarrest ook heeft overwogen dat in zo'n geval een verzoek om vergoeding van immateriële schade niet noodzakelijk is.

'In deze gevallen moet de rechtbank of het hof ambtshalve beoordelen of de redelijke termijn is overschreden en zo nodig na heropening van het onderzoek ambtshalve een vergoeding van immateriële schade toekennen (vgl. ABRvS 10 februari 2010, 200902107/1/V6, ECLI:RVS:2010:BL3354).'

Voor zover een bestuurlijke boete aan orde is dient de rechter ambtshalve te onderzoeken of de redelijke termijn is overschreden.³

Dat het betoog van de belanghebbende in deze zaak faalt, heeft te maken met het leerstuk van de procedurele autonomie. Het is aan de EU-lidstaten om hun procesrecht zo in te richten als hen goeddunkt, mits daarbij de Unierechtelijke beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid worden gewaarborgd (r.o. 2.2.2 van onderhavig arrest). De Hoge Raad wijst er daarnaast op dat het HvJ ook een verzoek om schadevergoeding verlangt als een Unierechter de redelijke termijn voor de berechting van een zaak overschrijdt. Die jurisprudentie (over boetes in mededingingskwesties) luidt dat een dergelijk verzoek niet in de hoofdzaak kan worden gedaan, maar dat daarvoor een afzonderlijke procedure moet worden gevoerd ten overstaan van andere rechters ('een andere formatie').⁴ Deze eis van andere rechters geldt in een Nederlandse (fiscale) procedure niet. De Hoge Raad heeft in 2019 namelijk geoordeeld dat dezelfde zetel die de hoofdzaak heeft behandeld en beslist, ook mag beslissen op een verzoek om schadevergoeding bij overschrijding van de redelijke termijn.⁵

Als grondslag voor een verzoek om immateriële schade verwijst de Hoge Raad in deze zaak naar artikel 8:73 Awb. Artikel 8:73 Awb is per 1 juli 2013 ingetrokken vanwege de invoering van het huidige artikel 8:88 Awb. Gelet echter op artikel V van de Wet nadeelcompensatie en schadevergoeding bij onrechtmatige besluiten, waarnaar de Hoge Raad ook verwijst, is artikel 8:88 Awb in fiscalibus vooralsnog uitsluitend van toepassing op (procedures over) lokale heffingen en vennootschapsbelasting. Voormeld artikel V regelt ook dat artikel 8:73 Awb (oud) vooralsnog van toepassing blijft op fiscale procedures over andere belastingmiddelen. In een procedure over een medeplegersboete opgelegd aan een belastingadviseur oordeelde Rechtbank Noord-Holland over een verzoek om immateriële schadevergoeding 'dat in het midden kan blijven of dit verzoek valt onder artikel 8:88, dan wel artikel 8:73 (oud) van de Awb, omdat de maatstaven voor de artikelen hetzelfde zijn'.⁶

3 HR 22 april 2005, 38.257, ECLI:NL:HR:2005:AT4468.

4 HvJ 12 november 2014, C#580/12 P (Guardian Industries en Guardian Europe/Commissie), ECLI:EU:C:2014:2363, r.o. 17-19.

5 HR 19 april 2019, 18/01623, ECLI:NL:HR:2019:623, NLF 2019/1068, met noot van Vetter.

6 Rechtbank Noord-Holland 10 juni 2021, 18/2493, ECLI:NL:RBNHO:2021:4643, NLF 2021/1455, met noot van Barmentlo.

mr. N. van den Hoek

Jaeger Advocaten-belastingkundigen

BRON ECLI:NL:HR:2022:1225

Arrest in de zaak van X bv te Z (hierna: belanghebbende) tegen de Staatssecretaris van Financiën op het beroep in cassatie tegen de uitspraak van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 2 maart 2021, nrs. 18/00613 tot en met 18/00615⁷, op het hoger beroep van de Inspecteur en het incidentele hoger beroep van belanghebbende tegen een uitspraak van de Rechtbank Gelderland (nrs. AWB17/6299, AWB18/1198 en AWB18/1200) betreffende een aan belanghebbende opgelegde naheffingsaanslag in de belasting van personenauto's en motorrijwielen.

1. Geding in cassatie

Belanghebbende, vertegenwoordigd door A.F.M.J. Verhoeven, heeft tegen de uitspraak van het Hof beroep in cassatie ingesteld. Het beroepschrift in cassatie is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

De Staatssecretaris, vertegenwoordigd door P, heeft een verweerschrift ingediend.

Belanghebbende heeft een conclusie van repliek ingediend.

2. Beoordeling van de middelen

2.1. Het Hof heeft vastgesteld dat de redelijke termijn voor beslechting van het geschil in hoger beroep is overschreden. Het Hof heeft echter met verwijzing naar de rechtsoverwegingen 3.13.1 en 3.13.2 van het arrest van de Hoge Raad van 19 februari 2016, ECLI:NL:HR:2016:252, geoordeeld dat geen grond bestaat voor het aan belanghebbende toekennen van een vergoeding van immateriële schade, omdat belanghebbende bij het Hof niet een verzoek heeft gedaan om vergoeding van immateriële schade in hoger beroep.

Middel V richt zich tegen dit oordeel en voert aan dat vergoeding van immateriële schade rechtstreeks voortvloeit uit artikel 47 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: het Handvest) zodat daarom niet hoeft te worden verzocht.

2.2.1. Wanneer bij de behandeling van belastinggeschillen de redelijk te achten termijn voor berechting is overschreden, kan de Staat worden aangewezen als rechtspersoon die de hieruit voortvloeiende immateriële schade moet vergoeden.⁸ In procedures die betrekking hebben op de belasting van personenauto's en motorrijwielen geldt op grond van artikel 8:73 Awb, in samenhang gelezen met artikel V van de Wet nadeelcompensatie en schadevergoeding bij onrechtmatige besluiten⁹, dat deze

7 ECLI:NL:GHARL:2021:1888.

8 Vgl. HR 10 juni 2011, ECLI:NL:HR:2011:BO5046, rechtsoverweging 3.3.5.

9 Wet van 31 januari 2013 tot aanvulling van de Algemene wet bestuursrecht met bepalingen over nadeelcompensatie en schadevergoeding bij onrechtmatige overheidsdaad (Wet nadeelcompensatie en schadevergoeding bij onrechtmatige besluiten), Stb. 2013, 50.

schade alleen wordt vergoed indien de belanghebbende daartoe een verzoek doet bij de rechter die in de hoofdzaak de redelijke termijn voor behandeling van het geschil overschrijdt.

2.2.2. Bij het ontbreken van Unierechtelijke regels ter zake is het een zaak van de interne rechtsorde van de lidstaten om de regels vast te stellen voor het verkrijgen van schadevergoeding in verband met het overschrijden van de redelijke termijn van de behandeling van een geschil door de nationale rechter, mits daarbij de Unierechtelijke beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid worden gewaarborgd (procedurele autonomie).

Het voorschrift dat in de regel moet worden verzocht om vergoeding van immateriële schade wegens overschrijding van de redelijke termijn geldt zonder onderscheid voor procedures waarin het gaat om aanspraken ontleend aan het nationale recht en procedures waarin het gaat om aanspraken ontleend aan het recht van de Europese Unie. Deze voorwaarde maakt het effectueren van het recht op vergoeding van immateriële schade niet uiterst moeilijk of praktisch onmogelijk. Het hiervoor bedoelde voorschrift is dan ook niet in strijd met de Unierechtelijke beginselen van gelijkwaardigheid en doeltreffendheid.

2.2.3. Het is niet voor redelijke twijfel vatbaar dat ook artikel 47 van het Handvest zich niet verzet tegen de wijze waarop in Nederland in gerechtelijke procedures over belastinggeschillen aanspraak moet worden gemaakt op vergoeding van immateriële schade vanwege overschrijding van de redelijke termijn voor berechting.¹⁰ Weliswaar ligt in artikel 47, tweede alinea, van het Handvest het recht op berechting binnen een redelijke termijn besloten, maar daaruit vloeit - anders dan middel V betoogt - niet voort dat de rechter zonder dat daartoe een verzoek is gedaan schadevergoeding wegens het overschrijden van die termijn moet toekennen. Hierbij wijst de Hoge Raad erop dat ook ingeval een rechterlijke instantie van de Unie haar verplichting schendt een zaak binnen een redelijke termijn te berechten, een verzoek is vereist voor het verkrijgen van schadevergoeding.¹¹

2.2.4. Artikel 6 EVRM verzet zich evenmin tegen de regel dat om vergoeding van immateriële schade moet worden verzocht bij de rechter die in de hoofdzaak de redelijke termijn voor behandeling van het geschil overschrijdt.¹²

2.3. De overige middelen kunnen evenmin tot vernietiging van de uitspraak van het Hof leiden. De Hoge Raad hoeft niet te motiveren waarom hij tot dit oordeel is gekomen. Bij de beoordeling van deze middelen is het namelijk niet nodig om antwoord te geven op vragen die van belang zijn voor de eenheid of de ontwikkeling van het recht (zie artikel 81, lid 1, van de Wet op de rechterlijke organisatie).

3. Proceskosten

De Hoge Raad ziet geen aanleiding voor een veroordeling in de proceskosten.

10 Vgl. HR 19 april 2019, ECLI:NL:HR:2019:623, rechtsoverweging 2.2.5.

11 Vgl. HvJ 21 januari 2016, C-603/13 P, Galp Energía España S.A., ECLI:EU:C:2016:38, punt 55 en de aldaar aangehaalde rechtspraak.

12 Vgl. HR 19 april 2019, ECLI:NL:HR:2019:623, rechtsoverweging 2.2.5.

4. Beslissing

De Hoge Raad verklaart het beroep in cassatie ongegrond.

Dit arrest is gewezen door de vice-president M.E. van Hilten als voorzitter, en de raadsheren E.N. Punt en M.A. Fierstra, in tegenwoordigheid van de waarnemend griffier E. Cichowski, en in het openbaar uitgesproken op 16 september 2022.